

ПРАЎДЗЕ ВАЙНЫ НЯМА АЛЬТЭРНАТЫВЫ

НА ПРАЦЯГУ ТРОХ ГАДОЎ РЭДАКЦЫЯ «ЗВЯЗДЫ» АЖЫЦЦЯЎЛЯЕ НЕАРДЫНАРНЫ ПУБЛІЦЫСТЫЧНА-ПОШУКАВЫ ПРАЕКТ

Таццяна ПАДАЛЯК,
кандыдат філалагічных
навук, дацэнт

Яшчэ і назаўтра, і на дзесяты дзень над папялішчам стаяў густы цяжкі пах. Ветрам яго даносіла да блізкіх і далёкіх вёсак... Дзесяць дзён і начэй ляжалі над адкрытым небам спаленыя дальвінцы. Ішоў дождж, пякло сонца... Але не было ка-му хаваць...

Мікалай Гірыловіч,
вёска Дальва Лагойскага раёна.

Пакуль у вёску прыйшла, людзі ўжо былі спаленыя ў хляве. Так страшна – каб гэта хто знаў. А столькі немцаў наехала, проста чорная хмара. Ці лёс, ці гэта ад Бога... Адна я засталася. У маёй сям’і загінулі два браты, сястра і маці...

Фаіна Анасовіч,
вёска Боркі Вілейскага раёна.

...Немцы гналі басанож па снезе і гаварылі: «Хутка будзе цёпла, сагрэецца». Мы змерзлі так, што ў хляве імкнуліся хутчэй стаць нагамі на салому...

Марыя Лях,
вёска Парадоўшчына
Маладзечанскага раёна.

Я стала свядомым чалавекам, настаўніцай, а мае сяброўкі-аднагодкі загінулі, як растаптаных кветачкі, нават не паспеўшы раскрыць свае пялёсткі. А кім бы яны сталі? Аб гэтым я ўсё сваё жыццё непакоюся.

Данута Шаўлоўская,
вёска Янушкавічы Валожынскага раёна.

22 чэрвеня 2006 года, у дзень 65-годдзя пачатку Вялікай Айчыннай вайны, у Хатыні ўпершыню ў гісторыі сабраліся разам сведкі трагедыі вёсак, якія спасціг страшны лёс Хатыні. Гэта стала магчыма дзякуючы сумеснай акцыі, якую правод-

зяць рэдакцыя найстарэйшай беларускай газеты «Звязда» і Дзяржаўны мемарыяльны комплекс (ДМК) «Хатынь» пры дзейснай падтрымцы Мінскага абласнога выканаўчага камітэта.

Патрыятычная ініцыятыва «Нашчадкі вогненных вёсак» не была выпадковай: у свеце ўсё больш настойліва праяўляюцца тэндэнцыйныя памкненні перапісаць гісторыю Вялікай Айчыннай вайны – гісторыю народнай трагедыі, народнай барацьбы і народнай Перамогі...

Патрыятызм – адна з фундаментальных, асноватворных каштоўнасцяў грамадства. Аднак у «постперабудовачны» час, калі пачалі падваргацца кардынальнай рэвізіі многія маральныя аксіёмы, з’явіліся спробы дэвальваваць і сутнаснае напаўненне самога паняцця «патрыятызм» – на прыкладзе «пераасэнсаванняў», а дакладней «пераліцоўкі на свой капыл» гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, гераізацыі нацысцкіх памагатых. Нарастае і хваля спроб перагледзець вынікі Другой сусветнай вайны з мэтай прынізіць ролю СССР і ўсіх народаў нашай калісыці агульнай краіны ў Перамозе над гітлераўскай Германіяй. Прычым аб укладзе Беларусі і панесеных ахвярах многія замежныя спецыялісты ўвогуле імкнуцца не ўзгадваць.

Каб паставіць заслону хлусні, якая ўпарта захутваецца ў адзенне праўдападобнасці, рэдакцыя «Звязды» і ДМК «Хатынь» звярнуліся да сведкаў трагедыі спаленых вёсак з просьбай-прапановай адгукнуцца.

Гэты зварот атрымаў шырокі рэзананс. Публікуючы матэрыялы цыкла «Нашчадкі вогненных вёсак», газета яшчэ раз засведчыла: на тэрыторыі Беларусі нямецка-фашысцкія акупанты вялі вайну на знішчэнне.

За цыкл публікацый «Нашчадкі вогненных вёсак» рэдактару аддзела культуры газеты «Звязда» Таццяне Падалюк прысуджана спецыяльная прэмія Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь дзесятам культуры і мастацтва за 2007 год у намінацыі «Журналістыка».

...А мама наша аслабела, не можа ісці. «Што мне рабіць з вамі? Не ўцяком. Хай ужо паб'юць. Хоць гора гэта скончыцца. Не будзем мучыцца», – гаворыць і плача... А брацік Юлік, яму восем тады было, паўзе апошнім і рукою снег замятае, каб не знайшлі тья вылюдкі нас. Так і ўратаваліся. Вярнуліся пасля ў вёску – усё начыста спалена. Як жыць?.. Тады з голаду памерла і наша Нінка.

**Таццяна Курловіч,
вёска Свяціца Ляхавіцкага раёна.**

...У адным пакоі ляжала мёртвая маці з грудным братам. Іх перасекла аўтаматная чарга ў той момант, калі маці карміла дзіця. У другім пакоі я ўбачыў забітых бацьку і старэйшага брата.

**Васіль Сакадынец,
вёска Боркі Кіраўскага раёна.**

Нашу вёску ўшчэнт спалілі, 180 душ загінула! Адны немцы забівалі людзей па хатах, а другія ішлі ды палілі. У дзве вочарадзі рабілі злачынства... На маіх вачах забівалі, я на пачы сядзела незаўважанай. А потым, калі ўсё пачало гарэць, я стала адпаўзаць... Я босая-голая. Латвікі мае згарэлі...

**Леаніда Шуляк,
вёска Прудкі Лагойскага раёна.**

Разгул агню ахапіў жахам усіх вяскоўцаў. Гэта назаўсёды адклалася ў маеі дзіцячай памяці. Няма слоў апісаць, што адбывалася. Ніхто раней такога нават у страшным сне ўявіць не мог.

**Аляксей Мураўёў,
вёска Марозава Горацкага раёна.**

Масавое знішчэнне насельніцтва Беларусі, тактыка «выпаленай зямлі», «пашырэнне сваёй жыццёвай прасторы» – вось нацысцкі генеральны план «Ост» у дзеянні. Згодна з ім, 75 % насельніцтва падлягала «высяленню» з займаемай тэрыторыі (фізічнаму знішчэнню), 25 % – «анямечванню» (ператварэнню ў рабоў). Чаму не хочучь узгадваць пра гэта (наўмысна замоўчваюць?.. не ведаюць?.. забыліся?..) некаторыя гісторыкі, палітыкі, журналісты, пісьменнікі?

Невыпадкова менавіта так гаварыў пра гісторыю Цыцэрон. 15–29 студзеня 1946 года ў Мінску праходзіў судовы працэс па справе аб злачынствах, учыненых нямецка-фашысцкімі захопнікамі ў Беларускай ССР. Вось вытрымка з абвінаваўчага заключэння: «Зверскае знішчэнне мірных савецкіх грамадзян, у тым ліку старых, жанчын і дзяцей, а таксама ваеннапалонных..., цалкам адпавядала «расавай тэорыі» фашысцкіх кіраўнікоў. <...> Для арганізацыі і правядзення ў шырокім маштабе тэрору, грабляжоў і іншых злачынстваў урад фашысцкай Германіі і вышэйшае камандаванне германскай арміі накіравалі ў Беларусь шматлікія карныя органы і спецыяльныя часці: гестапа, службу бяспекі (СД), зондэркаманды, тайную палявую паліцыю, фельдкамандатуры, орткамандатуры, сельгаскамандатуры, паліцыю, жандармерыю, ахоўныя паліцэйскія часці, войскі СС і СА».

З дапамогай кнігі «Судовы працэс па справе аб злачынствах, учыненых нямецка-фашысцкімі захопнікамі ў Беларускай ССР (15–29 студзеня 1946 года)» узгадаю літаральна некалькі факталагічных дэталей гэтага працэсу. Дарэчы, азначаная кніга выйшла ў 1947 годзе і з'яўляецца ўжо бібліяграфічнай рэдкасцю. Хаця, здаецца, самы час перавыдаць яе цяпер, калі ўзнікаюць аматары-ахвотнікі гуляць у хованкі з гісторыяй. Гэта магло б стаць надзвычай важкім контраргументам і для тых, хто ганарліва (!) узрошчвае «альтэрнатыўны погляд» на падзеі Вялікай Айчыннай вайны. Бо найгалоўная каштоўнасць выдання ў тым, што нацысты самі тлумачаць палітыку гітлераўскай Германіі, вытокі сваіх злачынстваў супраць мірнага насельніцтва. І сваю ўласную пазіцыю таксама: сітуацыя, калі дакумент ужо сам па сабе з'яўляецца і неабвержным фактам, і неаспрэчным аргументам. Напрыклад, пракурора цікавіла, якімі матывамі дыктаваліся такія жорсткія адносіны да народа акупаванай тэрыторыі. Вось якое тлумачэнне даў Герф Эбергар, начальнік паліцыі Беларусі, намеснік начальніка галоўнага штаба па барацьбе з партызанамі: «Германіі патрэбна была тэрыторыя на ўсходзе». Як проста...

Герф таксама паведамаў, што ў адным з атрыманых загадаў было ўказанне «**вайну супраць**

ПАДАЛЯК

Таццяна Уладзіміраўна. Нарадзілася ў Мінску. Пасля заканчэння факультэта журналістыкі БДУ працавала ў пухавіцкай раённай газеце, у шматтыражнай газеце заводу імя Вавілава (Мінск). З 1992 года – у «Звяздзе». Зараз – рэдактар аддзела культуры, член рэдакцыйнай калегіі газеты. Кандыдат філалагічных навук, дацэнт кафедры тэорыі і метадалогіі журналістыкі БДУ. Аўтар шматлікіх артыкулаў, вучэбна-метадычных дапаможнікаў, манаграфіяў. Лаўрэат прэміі «Залатое пярэ» Беларускага саюза журналістаў. Узнагароджана Ганаровай граматай Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь, Ганаровай граматай Савета Міністраў Беларусі. Выдатнік друку, Выдатнік адукацыі.

СССР разглядаць як адрозную ад усіх іншых войнаў. Мой паліцэйскі полк павінен зусім інакш працаваць, чым у іншай акупаванай краіне. Гэтым загадам прапаноўвалася паліць вёскі, дазвалялася жанчын гвалтаваць (тут і далей выдзелена мною. – Аўт.). *Сэнс яго – савецкі народ трэба знішчыць, а маёмасць адправіць у Германію. <...> Калі б нямецкая армія так дзейнічала ў іншай краіне, то вінаватая ў гэтым былі б пакараны. Але тут наадварот – ім далі строгі загад, што трэба не лічыцца з савецкім народам.*

Дзяржаўны абвінаваўца генерал-маёр Л. Ячэнін у ходзе працэсу адзначыў, што яшчэ ў кнізе «Майн кампф», выдадзенай у 1924 годзе, Гітлер сцвярджаў, што ён «барабаншчык нямецкай нацыі» і зноў кліча імперыю аднавіць паходы нямецкіх рыцараў, спыненыя 700 гадоў назад. Нацысты ставілі задачу заваявання «жыццёвай прасторы» на Усходзе, знішчэння славян.

І нібыта прадбачачы сучасныя «гістарычныя вышукі», дзяржаўны абвінаваўца на судовым працэсе працітаваў Гітлера, яго крэда: *«Трэба любімі сродкамі дабівацца таго, каб свет быў заваяваны немцамі. Калі мы хочам стварыць нашу вялікую германскую імперыю, мы павінны перш за ўсё выцесніць і знішчыць славянскія народы – рускіх, палякаў, чэхай, славакаў, балгар, украінцаў, беларусаў. Няма ніякіх прычын не зрабіць гэтага».* Фюрэр сцвярджаў: *«Хто можа аспрэчыць маё права знішчаць мільёны людзей ніжэйшай расы, якія размнажаюцца, як насякомыя».* Вось чым тлумачацца і страшныя папалішчы на месцы соцень спаленых разам з жыхарамі вёсак, і печы Трасцянца, дзе зажыва гарэлі людзі...

У ходзе судовага працэсу прыводзілася вытрымка са звароту нямецкага камандавання да салдатаў: *«У цябе няма сэрца і нерваў, на вайне яны не патрэбны. Знішчы ў сабе жаль і спачуванне – забівай кожнага рускага, савецкага, не стыняйся, калі перад табой стары або жанчына, дзяўчынка ці хлопчык – забівай, гэтым ты выратуеш сябе ад*

пагібелі, забяспечыш будучыню сваёй сям'і і праславішся на вякі».

Кінарэжысёр і гісторык з Гамбурга Ханэс Хеер, які карпатліва вывучае гісторыю Другой сусветнай вайны, шмат працаваў у беларускіх архівах. У час адной з нашых гутарак ён адзначыў:

– Мне здаецца, любі немца, які прыязджае ў Беларусь, ужо пры перасячэнні мяжы павінен адчуваць пакаянне. Незалежна ад таго, ваяваў тут ці не, незалежна ад узросту і перакананняў – проста таму, што ён прадстаўнік народа, які прынёс сюды столькі болю і пакутаў, а значыць, таксама адказны за мінулае.

СВЕДКІ ПРАЎДЫ

Напрыканцы XX стагоддзя былі дакументы, у тым ліку і тыя, што дзесяцігоддзямі хаваліся ў папках з грыфам «Сакрэтна». Высветлілася: згодна з удакладненымі звесткамі, не кожнага чацвёртага – кожнага трэцяга жыхара страціла Беларусь у гады вайны.

Страшная статыстыка: больш як 9 200 беларускіх вёсак знішчылі акупанты – з іх 5 295 спалілі разам з усім насельніцтвам ці яго часткай. З 628 вёсак, якія падзялілі лёс Хатыні, 186 так і не былі адноўлены пасля вайны. Не адрадзіліся...

У 1975 годзе выйшла кніга Алеся Адамовіча, Янкі Брыля і Уладзіміра Калесніка «Я з вогненнай вёскі...». Гэта дакументальная хроніка, кніга-памяць, жывы голас людзей, якія былі спалены разам са сваёй вёскай і... засталіся жыць. Кніга напісана праз 30 гадоў пасля вайны. Прайшло яшчэ 30 гадоў. Многіх Сведкаў Праўды, як назвалі сваіх суразмоўцаў пісьменнікі (дый іх саміх), ужо няма. І ўсё ж відавочкі тых жудасных трагедый яшчэ застаюцца. У пачатку 1970-х, калі А. Адамовіч, Я. Брыль і Ул. Калеснік працавалі над кнігай, запісваліся пераважна ўспаміны людзей, якія ў гады вайны былі дарослымі. У пачатку XXI стагоддзя засталіся сапраўды апошнія сведкі – у вайну яны былі дзецьмі і падлеткамі. У сітуацыі, калі бессаромна перастаўляюцца акцэнтны і «пераліцоўваюцца» гістарычныя факты, надзвычай важна пачуць іх галасы.

У Хатыні

...Паветра было напоўнена дымам, дагаралі будынкі – каля 60 хат. Сярод галавешак ляжалі трупы людзей, маіх аднавяскоўцаў. Загінулі Літвічы... Такая прыгожая вёска была, нібы намаляваная на карцінцы.

**Уладзімір Жаваранак,
вёска Літвічы Лагойскага раёна.**

На пажарышчах дыміліся недагарэлыя трупы людзей... Мы не маглі зразумець, праўда гэта ці сон.

**Ганна Браткоўская,
вёска Беразінец Слуцкага раёна.**

Як выжылі? А мо пра тое і не ўспамінаць? Хто ў сваім жыцці зведаў голад і нястачу, галавакружэнне, і як падкашваліся ад слабасці ногі, і калі ад голаду елі траву, і былі на мяжы вар'яцтва, – той і без слоў зразумее мяне... Не дай Бог прайсці каму праз такія пакуты...

**Іван Сачук,
вёска Буда Казіміраўская
Мазырскага раёна.**

У тым годзе вырасла вельмі высокае жыта – у рост чалавека, гэта і выратавала жыццё: немцы доўга стралялі па жыцце, спадзяючыся нас забіць...

**Віктар Жарэла,
вёска Лозкі Калінкавіцкага раёна.**

У адзін дзень немцы спалілі з людзьмі дзве вёскі, я быў сведкам гэтых трагедый... Калі прыйшоў у сваю дзярэню – усё дыміць... Ужо зарэўшы людзі былі... І столькі чалавечага мяса было... Я ўбачыў: палка ляжыць якая-та. Той палкай я павярнуў адзін абгарэлы труп – і на плаці пазнаў, што гэта наша суседка. Больш я нікога не кратаў, не чапаў.

**Юльян Цалко,
вёска Круглае Ельскага раёна.**

Слушную прапанову выказаў аднойчы Аркадзь Тоўсцік, ветэран Вялікай Айчыннай вайны, заслужаны работнік культуры Беларусі, галоўны рэдактар «Звязды» ў 1973–1986 гадах: «Вельмі хацелася б, каб «Звязда» запрасіла выступіць на сваіх старонках шанюўнага народнага пісьменніка Беларусі Янку Брыля, аднаго з аўтараў кнігі-

рэквіема «Я з вогненнай вёскі...». Напэўна, ён усё жыццё памятае і чуе галасы людзей, якія перанеслі гэтую жудасную трагедыю... Уздзячная гісторыя не забудзе і старання «звяздоўцаў», якія імкнуцца зацвердзіць праўду вайны».

Адразу патэлефанавала Івану Антонавічу Брылю. Словы падтрымкі былі цёплым і шчырым. Але ад інтэрв'ю народны пісьменнік адмовіўся: «Не магу зноў вяртацца да гэтай тэмы, надзвычай цяжка. Потым вы і самі зразумеце, пра што кажу...»

Так, і сапраўды зразумела... За тры гады столькі лістоў-успамінаў давялося прачытаць, столькі страшных гісторый выслухаць – з аднолькавым канцом і такіх трагічных розных...

Янкі Брыля не стала ў ліпені 2006 года. Адзін са шматлікіх вяскоўцаў каля яго труны быў ад «нашчадкаў вогненнага вёска».

МІСІЯ «ЗВЯЗДЫ»

У рэдакцыю працягваюць ісці пісьмы і тэлефанаванні ад сведкаў, выдавочцаў жудасных ваенных падзей. Актыўны ўдзел у акцыі бяруць школьнікі, студэнты, настаўнікі, краязнаўцы. «Нам страшна паміраць», – гавораць прадстаўнікі ваеннага пакалення, асперагаючыся, што хтосьці з сучасных аматараў гістарычных «адкрыццяў» перапіша гісторыю вайны «на свой густ»...

Пойдзем, бывала, з мамай па чарніцы і знаходзім косці людзей, забітых пры расправе над вёскай. Занясём на могілкі ды закапаем...

**Марыя Богдан,
вёска Ніўкі Лагойскага раёна.**

Ведаю, што пасля вайны хтосьці спрабаваў будавацца ў Макаўі – але не змаглі там... А з вёскі амаль нікога не засталася – не было каму яе аднаўляць.

**Галіна Несцерава (Гурэнчык),
вёска Макаўе Асіповіцкага раёна.**

...Большая частка вяскоўцаў пайшла ў лес. Не прайшло і дзвюх гадзін, як фашысты атакавалі вёску. Жыхароў, якія не змаглі схваціць у лесе, расстралялі. Вёску спалілі.

**Іван Людагоўскі,
вёска Падказелле Мсціслаўскага раёна.**

...Не даюць спакою страшныя ўспаміны. Летась адважыўся напісаць ліст канцлеру ФРГ Ангеле Меркель. Выплачвалі ж немцы кампенсацыі вязням фашысцкіх канцлагераў. А я ж перажыў не мени, чым яны. Адказ прыйшоў хутка. Сказана было ў ім, што мая просьба не падпадае пад нямецкае заканадаўства і да таго ж празмерная... Уласна, справа не ў грахах і іншых матэрыяльных дабротах. Колькі гадоў прайшло, а ў душы маёй няма таго прымірэння, аб якім так многа цяпер гавораць...

**Іван Ліневіч,
вёска Пераходы Слуцкага раёна.**

Ініцыятыва «Звяды» выклікала надзвычай шырокі водгук-розгалас: **беспрэцэдэнтная «зваротная сувязь»!** Гэта сведчанне не толькі папулярнасці найстарэйшага перыядычнага выдання краіны, але і вялікага даверу чытацкай аўдыторыі да «роднай газеты на роднай мове».

«Звязда» – унікальная газета, гісторыя якой непарыўна знітавана з гісторыяй Беларусі. Няма ніводнага перыядычнага выдання ў свеце, якому народ паставіў бы столькі знакаў памяці – 4 помнікі і некалькі мемарыяльных дошак. У час Вялікай Айчыннай вайны газета змагалася разам са сваім народам, невыпадкова яе называюць газетай-патрыёткай.

На галоўнай плошчы беларускай сталіцы, плошчы Незалежнасці, устаноўлены помнік журналістам-падпольшчыкам – на месцы, дзе 26 мая 1942 года загінуў першы рэдактар падпольнай газеты «Звязда», Герой Савецкага Саюза Уладзімір Амелянюк. У 1942 годзе ў акупаваным Мінску выйшла чатыры нумары «Звяды». Пяты быў падрыхтаваны да друку, але не пабачыў свет з-за масавых арыштаў мінскіх падпольшчыкаў. Са студзеня 1943 года «Звязда» выдавалася ў партызанскай зоне на востраве Зыслаў на Любаншчыне, выйшла 105 нумароў.

Імёнаміжурналістаў-звяздоўцаў – Уладзіміра Амелянюка і Аляксандра Русановіча – названы дзве вуліцы Мінска. Удзельнік Сталінградскай бітвы, капітан першага рангу, прафесар Аляксандр Паўлавіч Русановіч працаваў у «Звяздзе» да вайны. Яго называлі «беларускі Марэсьеў»: нягледзячы на ампутацыю нагі, здолеў стаць у строй. Пасля вайны, ужо будучы кандыдатам ваенна-марскіх навук, ён прыслаў у «Звязду» пісьмо, у

якім прызнаецца: «...работу ў рэдакцыі я лічу лепшымі гадамі майго жыцця. У вас я атрымаў першую жыццёвую загартоўку».

У пачатку XXI стагоддзя народны пісьменнік Беларусі Іван Шамякін ад імя чытачоў розных пакаленняў звярнуўся ў Мінгарвыканкам з прапановай прысвоіць адной з вуліц Мінска імя газеты «Звязда»: «Заснаваная яшчэ да Кастрычніцкай рэвалюцыі 1917 года, «Звязда» была сапраўдным летапісцам гісторыі Беларусі, жыцця народа, змагаром за лепшыя ідэалы. Ды і саму газету без перабольшання можна назваць унікальным феноменам гісторыі, культурным набыткам нацыі, своеасаблівым маральным камертонам грамадства...»
У чэрвені 2005 года сталічныя ўлады прынялі рашэнне аб усталяванні ў Мінску праспекта Газеты «Звязда».

ЗВАНЫ ПАМЯЦІ

Акцыя «Нашчадкі вогненных вёсак» праходзіла ў некалькі этапаў. 22 сакавіка 2006 года, у дзень трагедыі Хатыні, у мітынг-рэквіеме ўдзельнічалі не толькі хатынцы Уладзімір Яскевіч, Соф'я Фіёхіна, Віктар Жалабковіч. Тут былі і прадстаўнікі іншых знішчаных вёсак. «Хатынскія званы гучаць як папярэджанне: не павінна быць новых «вогненных вёсак», – падкрэсліў тагачасны першы намеснік старшыні Мінскага абласнога выканаўчага камітэта (цяпер – старшыня Мінаблвыканкама) Леанід Крупец. – Сёння некаторыя імкнуцца перапісаць гісторыю Вялікай Айчыннай вайны. Гэтага нельга дапусціць. Вось чаму газета «Звязда» і мемарыяльны комплекс «Хатынь» праводзяць сумесную акцыю «Нашчадкі вогненных вёсак» – упершыню не толькі ў вобласці, але і ў рэспубліцы».

У той дзень у святым месцы разам сабраліся ўдзельнікі акцыі, якім здароўе дазволіла пераадолець няблізкі шлях. Яны прадстаўлялі фактычна ўсе рэгіёны Беларусі. На адзіных у свеце Могілках спаленых вёсак нізка кланялася сваім землякам Рэма Вячаславаўна Стахоўская – ёй адной удалося выратавацца са знішчанай вёскі Копанка Ельскага раёна. Жанчына прыехала разам з дочкамі, зяцямі і ўнукамі. На сімвалічных Могілках непа-

далёк і Дальва, якую прадстаўлялі Мікалай Пятровіч Гірыловіч разам жонкай і дачкой. З вёскі Вялічкавічы Салігорскага раёна прыехаў Антон Паўлавіч Коўцік. Пасля вызвалення Беларусі ён помсціў за спаленых зажива землякоў на фронце, самая дарагая яго ўзнагарода – медаль «За адвагу». З вёскі Парадоўшчына Маладзечанскага раёна прыехалі Генрык Уладзіміравіч Вянслаўскі, Васіль Рыгоровіч Малюш, Сцяпан Вікенцэвіч Садоўскі. Спаленую вёску Буду Казіміраўскую Мазырскага раёна прадстаўляў Іван Аляксандравіч Сачук, выкладчык Мазырскага дзяржуніверсітэта. Са Случчыны прыехалі Яўген Сямёнавіч Салавей са знішчанай вёскі Адамова і Віктар Гаўрылавіч Стажынскі з вёскі Старэва. З вёскі Прудкі Лагойскага раёна – Ганна Міхайлаўна Ліс і Леаніда Антонаўна Шуляк. Доўгую дарогу пераадолелі жыхары вёскі Свяціца, што на Ляхаўшчыне. Яны прадстаўлялі старэйшае пакаленне сведкаў ваеннай трагедыі – Іосіф, Ганна, Канстанцін Курловічы, Надзея, Аляксей, Юлія, Ганна Буйкевічы, Вера Петрушкевіч – і юнае пакаленне школьнікаў, якія займаюцца пошукавай работай...

Акцыя «Нашчадкі вогненных вёсак» надзвычай важная не толькі для старэйшага пакалення, але і для моладзі. Вось пра што напісала настаўніца Вялічкавіцкай сярэдняй школы Салігорскага раёна Галіна Аляхновіч, якая суправаджала ветэрана А. Коўціка: *«Перад ад'ездам з Хатыні падышла я да ларкоў, дзе прадавалі ваду, сок і іншае і стала ў чаргу. Непадалёк Антон Паўлавіч – чакае мяне. У чарзе малады сям'я: тата, мама і двое дзетак. Малады чалавек убачыў ветэрана і адразу ж напрасіў усіх адступіць і запрасіў Антона Паўлавіча. Купіў яму самай смачнай вады, набраў цэлы пакет слодычы рознай (усё за свой кошт) і падае ветэрану. Той аж разгубіўся ад хвалявання. Малады чалавек сказаў: «Мы вам, отец, жизнью обязаны». На дачпытлівых позірк сваіх дзетак тата адказаў: «Этому дедушке мы все должны поклониться до земли». Выпадковая сустрэча, а як многа яна значыла для ветэрана і які ўрок для сваіх дзетак даў бацька. Даведаліся толькі, што завуць яго Генадзь і што ён з Мінска».*

Сведкі Праўды прынялі Зварот да моладзі: «Мы верым у мірную, шчаслівую будучыню

нашай роднай Беларусі. Мы верым, што новыя пакаленні ў XXI стагоддзі не дапусцяць вайны, паўтарэння болю і трагедыі, што спаўна зведаны нашай Радзімай». Паводле акцыі ў мемарыяльным комплексе «Хатынь» адкрылася экспазіцыя «Нашчадкі вогненных вёсак» са здымкамі фотакарэспандэнтаў «Звязды» Марыі Жылінскай і Анатоля Клешчука.

22 чэрвеня 2006 года ў Хатыні сабраліся разам сведкі трагедыі спаленых вёсак

Спаленыя разам з жыхарамі вёскі – трагічны сімвал Беларусі, сведчанне нацысцкага генацыду супраць беларускага народа ў Другой сусветнай вайне. Успаміны Сведкаў Праўды, якіх з кожным годам застаецца ўсё менш, – жывы адказ на ўсе пытанні, якія ставяць пад сумненне мінулае.

Яшчэ ў 1920-я гады на пытанне, калі пачнецца Другая сусветная вайна, вядомы нямецкі філосаф Освальд Шпенглер адказаў: гэта адбудзецца ў канцы 1930-х. І патлумачыў: у жыццё ўступіць новае пакаленне, якое нарадзілася пасля заканчэння Першай сусветнай вайны і якое не зведала яе жахаў. Словы аказаліся прароцтвам.

Новыя пакаленні, якія нараджаюцца на беларускай зямлі, – ведаюць і памятаюць... Генная памяць вайны не перарываецца...

Пісьмы і тэлефанаванні аб трагічных эпізодах Вялікай Айчыннай вайны працягваюць паступаць у рэдакцыю «Звязды». Не толькі ад сведкаў, відавочцаў, але ад іх дзяцей і ўнукаў таксама. Памяць вайны на беларускай зямлі перадаецца ў спадчыну. У гэтым, мабыць, і заключаецца сутнасць філасофіі гісторыі. ■